

— — — — —
Cikkünk képei:
Romeltakarítás a várban, 1945
— — — — —

Babucs Zoltán

Budapesti civil

■ Miután a szovjet csapatok 1944. augusztus 26-án átlépték a Keleti-Kárpátok vonalát, alig négy hónappal később, 1944 karácsonyán körülrzárták a magyar fővárost, de a „Festung Budapest” védői keményen ellenálltak. Budapest menetből való bevétele nem sikerült, ezért R. J. Malinovszkij marsall kénytelen volt a magyar főváros körülrzása és ostroma mellett dönteni. Ezzel azonban értékes időt vesztett, s csak 1945. február 13-án vette be a rommá lőtt Budapestet.

■ Mivel Sztálinnak igazolnia kellett, hogy csapatai miért időztek ennyit Budapestnél, elkendőzte a valóságot, vagyis azt, hogy a Budapestet ostromló kb. százhetvenhatezer szovjet harcost hetven-nyolcvanezer mindenre elszánt német és magyar katona tartóztatta fel. Malinovszkij jelentése szerint csapatai február 13-án befejezték a Budapesten körülrzárt ellenséges hadseregcsoport szétverését, elfoglalták Magyarország fővárosát, Budapestet, s 110 000 ellenséges katonát és tisztet ejtettek foglyul. Ezzel a „kegyes” hazugsággal több mint százezer budapesti és főváros környéki civil sorsa pecsételődött meg.

■ Csak 1945 februárjában ötvenezer Budapest környéki férfit szedtek össze a szovjetek, hogy a kellő hadifogolylétszámot produkálni tudják. A német és magyar katonák mellett hajtóvadászat indult a budapesti egyenruhás közalkalmazottak, rendőrök, postások, „beszkárt”-alkalmazottak és az itt rekedt csendőrök után, de szemrebbenés nélkül transzportba vágtak olyanokat is, akik a szovjet oldalon vettek részt a harcokban, vagy éppenséggel korábban üldözöttek voltak.

■ Amikor ez sem volt elegendő, a polgármesteri hivatalok nyilvántartásai alapján szedték össze a német nevűeket, elvitték a tizenéves leventéket, de az is előfordult, hogy utcai járókelőkből egészítették ki a hadifoglyok létszámát. Korra és nemre tekintet nélkül férfiakat, kamaszokat, nőket és idős embereket is foglyuk ejtettek. Esetenként civileket öltöztettek német egyenruhába, hogy ruházatuk alapján is hadifoglyoknak látszódjanak. A szovjetek számtalanszor halottak eltemetésére, állati tetemek elföldelésére, néhány napos közmunkára vagy romeltakarításra hajtottak el embereket azzal az ígérettel, hogy erről igazolást kapnak, aztán a „málenkij robotból” többesztendőssé hadifogság lett, csupán azért, hogy Malinovszkij ne legyen kegyvesztett Sztálinnál.

hadifoglyok

A magyarországi harcselekmények folytán hadifogságba esett honvédek, illetve a civil lakosság tömeges elhurcolásának háttérében a Szovjetunió munkaerőhiányának csökkentésén és újjáépítésének igényén túl az etnikai tisztogatás és a kollektív büntetés állt.

V. M. Molotov a moszkvai brit nagykövetnek már 1943 nyarán írásban kifejtette: „A szovjet kormány úgy véli, hogy azért a fegyveres segítségért, amelyet Magyarország Németországnak nyújtott [...] a felelősséget nemcsak a magyar kormánynak kell viselnie, hanem kisebb vagy nagyobb mértékben a magyar népnek is.” Néhány hónappal később a szovjet külügyi népbiztos – válaszul Eduard Beneš magyarellenes kijelentéseire – megerősítette, hogy a „magyarokat meg kell büntetni”.

A 4. Ukrán Front parancsnoksága 1944. november 12-én adta ki 0036. számú határozatát, amelynek értelmében Kárpátalján „számtalan településen katonaköteles magyar és német nemzetiségű személyek élnek, akiket, csakúgy, mint az ellenség katonáit, le kell tartóztatni és fogolytáborba kell küldeni”. Ennek eredményeként Kárpátalján és a Felső-Tisza vidékén, valamint a Felvidék keleti részén több mint negyvenezer embert hurcoltak el. Hamarosan a szovjet felső vezetés hozott döntést a térségben végrehajtandó deportálásokról, hiszen a Szovjetunió Államvédelmi Bizottsága 1944. december 16-án adta ki 7161. számú határozatát, amely szerint „A Szovjetunióba történő munkára irányítás céljából mozgósítani és internálni kell Románia, Jugoszlávia, Magyarország, Bulgária és Csehszlovákia Vörös Hadsereg által felszabadított területén tartózkodó valamennyi munkaképes németet – a 17 és 45 év közötti férfiakat és a 18–30 év közötti nőket.”

A 2. és 3. Ukrán Front Katonai Tanácsa néhány nappal később adta ki szigorúan titkos 0060. számú parancsát, amely gyakorlatilag a fenti rendelet végrehajtási utasítása volt. E két határozat elméletileg a német nemzetiségű – és német nevű – lakosságra vonatkozott, de a valóságban az elhurcolt civilek nagyobb hányada magyar volt. A front előrehaladtával előbb a Tiszántúlon, Északkelet-Magyarországon, majd Budapesten és vidékén, a Duna–Tisza közén, végül a Dunántúl délkeleti részén került sor civilek összegyűjtésére. Cinikus módon ezt legi-

timálta a debreceni ideiglenes kormány 1945. január 5-én kiadott rendelete, amelyet a „Magyarország területén tartózkodó német származásúak összeírásáról, munkaszolgálatra való igénybevételük céljából” adtak ki.

A polgári lakosság elhurcolása két hullámban zajlott. Az első közvetlenül a nagyobb hadműveletek befejezése után zajlott, amikor egy-egy nagyobb város (pl. Kolozsvár, Nyíregyháza, Debrecen) elfoglalása után közmunka és romeltakarítás címén szedték össze és hajtották el az embereket. A második hullám csak két-három hónappal később következett be, nem terjedt ki az ország egész területére, s a jól megszervezett és előkészített akciók nyilvánvaló célja a fogolyszerzés volt. A szovjet belügyi alakulatoknak egy-egy területen megadott kvóta szerinti fogolylétszámot kellett produkálniuk és szovjet területre kiszállíttatniuk. Ha nem volt elég német nemzetiségű lakos, akkor német, majd magyar nevű magyar állampolgárokból egészítették ki a kontingenst.

Mivel a jelenség tömeges méreteket öltött, Révai József 1945. január 7-i levelében tudósította Rákosi Mátyást: „a munkabíró német lakosság elszállítására vonatkozó akció sajnos nem járt azzal a hatással, amivel kellett volna járnia [...] Az történt ugyanis, hogy a parancsnokságok a legtöbb helyen úgy hajtották végre a dolgot, hogy a családnevekből indultak ki és a fix kontingensekből. Ha nem volt elég német, vettek magyarokat. Vettek olyanokat, akik egy szót sem tudtak németül, bizonyítottan antifasiszták, ülte, internálva voltak, mindegy: vitték őket. Előfordult, hogy kommunista párttitkárokat, vezetőségi tagokat, sőt nemzetgyűlési képviselőket vittek, azért, mert német nevűek, sőt vittek tiszta magyar nevűeket is.”

Budapesten Zuglóban, Kőbányán, Óbudán, a budai I., II., XI. és XII. kerületben, külvárosokban (pl. Rákosszentmihály, Pestszentimre) és a környező településeken (pl. Pesthidegkút, Máriaremete, Érd) került sor tömeges elhurcolásokra, párhuzamosan a német nemzetiségűek összeszedésével. A szovjet katonák semmit sem bíztak a véletlenre, hiszen az óvóhelyek, házak átfésülése mellett Budapest nagyobb terein, utcáin, a hídfőknél és a pályaudvaroknál vadásztak a gyanútlan civilekre. Többnyire lőszer- és utánpótlási anyag-szállítás, romeltakarítás, útjavítás vagy igazolás ürügyén gyűjtötték be az embereket, akiket azzal

hitegettek, hogy a „málenkij robot” – azaz kicsi munka – után igazolást kapnak és hazamehetnek. Voltak, akik csak néhány órát, egy-két napot vagy hetet dolgoztak, s utána hazatérhettek. Mások, kijátszva az örök éberségét, hazaszöktek, ám többségük bízott a győztesek ígéretében, és végül csak többszetei kényszermunka után térhetett haza.

Már Budapest ostroma idején, 1944. december végén kezdetét vette a civil foglyok begyűjtése. A szovjet kézre került lakónegyedek, háztömbök férfitársaságát azzal hajtották ki az óvóhelyekről, hogy igazolást (bumáska) kap-

nak. Másik módszerük az utcáról való összeszedés volt, amikor tereken és nagyobb utcákban – pl. Oktogon, Andrássy út, Rákóczi út – az üres üzlethelyiségekben megbújó szovjet katonák szedték össze a járóelőket, akiket az éj leple alatt vittek a gyűjtőtáborokba. Ezt Rákosi is szóvá tette Dimitrovhoz írott egyik levelében: „Nagy nehézséget okoz nekünk, hogy a razziák Budapest utcáin újra nagyobb méreteket öltenek. Némely napokon a gyárakba menő vagy onnan jövő munkások ezreit fogják össze az utcákon és, mint hadifoglyokat, különböző táborokba viszik őket.” Így járt az akkor tizenkilenc éves

Miklósi Károly is, aki a következőképpen emlékezett elhurcolásának kezdetére: „Már nagyon hiányzott a cég, s 1945. február elsején úgy gondoltam, hogy nekivágok gyalog, miután még semmi közlekedési eszköz nem járt. A Thököly út és a Hungária körút keresztelődésében [...] az ott közlekedő civileket, köztük engem is, hat-nyolc orosz katona igazoltatott. Volt nálam igazolvány, oda is adtam, elvették, és tizenöt-husz civilt félreállítottak azzal, hogy elvisznek minket »málenkij robotra«, egy kis munkára.” Közél három év szovjet fogság után került haza.

Barsy Irma a ferencvárosi Tinódi utca egyik pincéjében vészelte át a főváros ostromát. Korabeli naplója szerint 1945. január 19-én „a férfiakat a mi házukból is elvitték munkára: ge-

rendát hordanak a hídhoz [...] Az oroszok építik a Boráros téri hidat.” Február 14-i bejegyzésében arról írt, hogy „a járókelők rosszabbul vannak öltözve, mint azelőtt a koldusok. A nők – kivéve a kalandkeresőket – csúnyák, öregek és fejkendősek. Mondták is az oroszok, hogy nagyot csalódtak, mindig azt hallották, hogy a pesti nők szépek és elegánsak... A férfiak szakállasok, piszkosak. Már aki kint jár, mert férfit nem nagyon lehet látni. Bujkálnak, nehogy elvigyék őket »kicsi robot«-ra.” Február 23-án kis híján őt is elhurcolták: „hivatalba menet a Ráday utcában megállít egy kétméteres marcona tatár: sztoj! Kicsi robot! Már akkorra összegyűjtött egy rakás embert, mindkét nembelit: a hídhoz kellett volna menni, dolgozni. Mutatom neki az

orosz nyelvű igazolványomat: dolgozó vagyok, nem vihetnek el más munkára. De csak legyint, lehet, nem is tud olvasni. Egy kis fiatal asszonyka elkezd keservesen sírni mellettem. Mondja, hogy meghalt a kislánya, tisztiorvoshoz kell mennie. Mondom a nagydarab Dzsingisz kánnak: malinka docska kaput. Ezzel ki is merült az orosz tudományom, tatárul nem tudok... De a katona megértette és legyintett: igyi! Több se kellett nekem, átkaroltam a zokogó asszonykát és elvezettem, mint aki hozzá tartozik.”

Azoknak a férfiaknak, akik a foglyoszerzési akciókat megúszták, ám hadköteles korbán voltak, az illetékes NKVD-parancsnokságon kellett jelentkezniük igazoltatás végett, és döntő többségük valamelyik hadifogoly-gyűj-

Budapest ostroma idején dr. Lux Gyula nyugalmazott tanügyi főtanácsos családjával élt Budán, a Kissvábhegyen lévő Orbánhegyi út 13. szám alatti házukban. Az első világháborúban becsülettel helytálló tartalékos hadnagy nagy háborús élményei mellett ezen időszak történéseit is feljegyezte. *Naplójegyzetek a második világháború idejéből* címmel így írt a főváros infernójáról:

Dr. Lux Gyula
Orbánhegyi úti háza

Január 31.

Elég csendes éjszaka után megint rettenetes reggelre ébredtünk. Reggel nyolc óra tájban kezdődött itteni részről a tűzérési harc, s rögtön utána választottak az oroszok. Rögtön utána megint kapott telitalálatot a házunk, s a ház körül csak úgy potyogtak az aknák. A szilánkok az ajtón és ablakon csak úgy röpködtek úgy, hogy sem a folyosóra, sem a kamrába menni nem lehetett. Egy akna szét-

zúzta a házmesterék másik ablakát. Nagy gondot okozott a főzés, mert a kis vaskályha, amelyen főzünk, az alagsori folyosón áll, oda pedig most nem tanácsos kimenni.

Február 1.

Már azt hittem, hogy a szenvedések skálájának a tetőfokát már túlhaladtuk, de tévedtem, mert amit ma kellett átélnünk, az minden képzeletet felülmúl. Nyolc óra tájban kezdődött ma

is a tűzérési párbaj. Oly hevességgel indult meg a harc, mint eddig még egy alkalommal sem. A föld és vele a házunk csak úgy rengett, a repeszdarabok csak úgy csapódtak a falba, néhány telitalálat ismét érte házunkat. Háromnegyed kilenckor megindult a gyalogság támadása; szörnyű géppuskaropogás hallatszott az Orbán tér felől. A tűzérési harc egy kis szünetet tartott, majd ismét folytatta a tüzet. Megszólaltak

a Sztálinorgonák is és végigszórták az egész környezetet gránátjaikkal.

Mi Anyuval egymáshoz lapulva vártuk, hogy mi lesz a sorsunk. Az asszonyok sírtak, jajgattak. Mindenki végső órájára gondolva várja a következőket.

Tíz óra van. A tűzérési tűz már alábbhagyott, de a puskaropogás még tovább tart. Úgy látszik, hogy az oroszok a nagy tűzérési előkészítés után sem

tudnak előrejutni. Pedig az oroszok már a mögöttünk lévő Istenhegyi úton vannak állítólag. Az Istenhegyi úton különben az elmúlt éjjel több villa leégett. Rettegve gondolok arra, hogy a miénket is felgyújtják-e. Mi lesz akkor velünk.

Február 4.

Az első orosz katona február 2-án reggel fél hétkor jött be hozzánk. Azt kérdezte, hogy van-e itt német katona. A német katonák azonban már elvonultak innen, s azt mondtuk, hogy csak civilek vannak itt. Akkor jöjjenek ki azonnal a férfiak. Kénytelenek voltunk, én és a házmester, felvenni a télikabátot és a katonával kimenni. Felmentünk az Istenhegyi útra, ahol egy nagy orosz ágyú állt a Székács utca sarkán. Ezt az ágyút kellett a kerteken keresztül lehúznunk a mi kertünkbe. Közbe' természetesen még más házakból is kizavarták a férfiakat, mert hiszen ketten meg sem bírtuk volna mozdtítani ezt az ágyút. Amint ezt lehúztuk, újból fel kellett menni, hogy egy másikat húzzunk le. Ez eltartott kb. délig; ekkor ha zaengedtek bennünket.

Mialatt én távol voltam, azalatt sok orosz katona járt a lakásunkban, és minden szekrényt feltörték és mindent kiszórtak, és ami nekik tetszett,

főleg ruhákat, azt mind elvitték. Elvitték a gramofont és a lemezek nagy részét, amit pedig nem vittek el, azt összetörték. A lepedőkből és abroszokból hóköpenyt csináltak, vagy az ágyúkat takarták le velük, ill. engem vezényeltek ki, hogy a magam abroszaival takarjam le az ágyúkat. Délután és másnap ismét kivittek muníciós ládákat cipelni. Közben mindig újabb és újabb orosz csapatok érkeztek és ezek mind végigkutatták az egész lakást, és elvittek mindent, ami még volt. Elsősorban élelmet kerestek s ami kis konzervünk még volt, a krumplit is elvitték. Persze azon a címen, hogy fegyvert kutatnak, a lakás minden sarkát végigkutatták. Engem meg folyton elvittek, hol ágyút tologatni, hol meg muníciós ládákat cipelni.

Az ágyúkat sokszor a legnagyobb tűzérési tűzben kellett elhúznunk és a kijelölt helyen felállítanunk. Az oroszok bebújtak a szomszéd házak pincéibe, és onnan dirigáltak bennünket. Persze, volt a civilek között bőven sebesülés és néhány halott is. Amint éppen egy ágyúnál letettem a kb. 50 kg súlyú muníciós ládát és visszafordultam, becsapódott egy gránát a hátam megett, amely egy orosz katonának a hasát szakította fel, aki az ágyút be akarta

állítani. De nekem megint szerencsém volt. Az orosz katonát persze nekünk, civileknek kellett bevinnünk a legközelebbi házba. Útközben megcsúsztam és elestem. Erre az intézkedő orosz belém rúgott.

Estefelé engedtek bennünket haza. De alig voltunk egy negyedóraig idehaza, amikor megint értünk jöttek. Amikor hallottam, hogy jönnek, bebújtam a kazán mögé és betakartam magam valami zsákkal. Itt nem akadtak rám. A házmestert azonban megtalálták és elvitték, és csak reggel jött haza; egész éjjel sebesülteket kellett cipelnie.

Február 11.

Február negyedike óta a megaláztatásoknak különféle változatait éltük át. Állandóan jöttek mentek a házban különböző csoportok, amelyek mindent végigturkáltak, a szekrényeket, összetaposva sáros csizmájukkal a még megmaradt holmit: összetörték szobraimat, szétszórták és összetaposták fényképeimet és színes diaposzítíveimet, majdnem minden szobát klozettnek használtak, a klozettünket pedig összetörték.

Folyton jöttek munkaszolgálatosokat keresni. Én sántának tettem magamat, bottal jártam s így valahogy elkerültem, hogy elvigyenek. De a házmester

elvitte és kb. 1500 emberrel együtt Torbágyig hajszolták őket, szörnyű locspocsban, mert a hó olvadozni kezdett. Szerencséjére azonban harmadnapra ebből a csapatból kiválasztottak kb. 30-50 embert, köztük a házmestert is, ezeket hazaküldték. A többi azonban elvitték, és sokan közülük a mai napig, tehát 11 év múlva sem jöttek vissza. Volt közöttük sok nő is; azok sem tértek vissza; így egy kedves ismerősöm, Möllerné, akit a leányával együtt vittek el és soha róluk hír nem jött többé. Házukat pedig felgyújtották, Möllert pedig agyonlőtték.

Mivel a szomszéd házat az oroszok kiürítették és minden civilt a házból kikergettek, mert ott egy parancsnokságnak csináltak helyet, az ott lakók mind hozzánk költöztek; összesen 16 személy. Így most a pincében összesen 23-an voltunk, mert a házmesteri lakást és a mosókonyhát oroszok foglalták el. Az újonnan érkezettek között volt 3 fiatal nő. Amint besötétedett, részeg katonák bejöttek a pincébe és ki akarták cipelni a fiatal nőket. Miután hasonló esetekről már értesültünk, arra kértem a jelenlévőket, ha ilyen orosz be akar jönni és valakit el akar vinni, akkor kezdjünk valamennyien torkunk szakadtából sikítani. Így is tettünk, mert arra számítottunk, hogy a sikításra a szomszéd házból lévő parancs-

nokság bizonyára figyelmes lesz és talán a segítségünkre jön. Amikor a két bestia hallotta ezt az éktelen sikítást, jobbnak látták, hogy elszaladjanak. És valóban jöttek is a parancsnokságtól, s így megmenekültek a nők. Így tettünk más esetekben is, mert ilyen jelenetek minden este megismétlődtek.

De jöttek azután éjjeli rablók is. Ezek bezárták a bejárati ajtót, nehogy valaki közülünk kimenjen segítséget kérni, és végigdúltak mindent a házban, és ami megtetszett nekik, azt elvitték. Így megy ez már tíz napja. Egyik este jött egy részeg „kapitány” és követelte, hogy főzzünk neki teát és adjunk neki fekvőhelyet. Mivel azonban nem volt cukrunk, ő meg cukrosan kívánta, megfenyegetett bennünket, hogy végigkutatja a házat és jaj nekünk, ha talál cukrot. Végül kávéval kínáltuk meg, amit elfogadott. Szerencsére jött egy őrjárat és elvitte a részeg frátert.

A szomszédból átjött hozzánk két fiatal férfi is. Ezekre ráfogták az oroszok, hogy katonák, és elvették igazolványukat. El is akarták vinni őket, de én, az én szlovák tudományommal mégis meg tudtam velük értetni, hogy nem katonák, s így nem vitték el őket.

8-án vettük észre, hogy a szomszéd kertben öt női hulla fekszik. Kiderült, hogy azokat

éjjel legéppuskázták, amikor az égő házukból menekültek. Kiirtották csaknem az egész Krompecher családot.

Február 16.

Napok óta nem jutottam ahhoz, hogy feljegyzést csináljak, mert állandóan jönnek-mennek a házban az orosz katonák, s azon a címen, hogy fegyvert keresnek, végigturkálják a lakást és az alagsori helyiségeket. A legtöbbben órát keresnek; az enyémet is elvitték már. Csaszli, az kell nekik.

Tegnap jött a híre, hogy a várban rekedt német csapat, páncélosok védelme alatt ki akart törni a városból. A Retek utca irányába mentek, de az orosz tüzérség szétlőtte az egész csapatot, nem sokan maradtak élve. Ezzel Buda is felszabadult. Tegnap hozták az első újságot is. SZABADSÁG a címe; szerkesztői Darvas, Kállai és Zilahy Lajos. A harctéri helyzetről egy szó sincs benne.

Február 17.

Ma ismét izgalmas napunk volt. Már korán reggel bejött néhány orosz és végigkutatva pincelakásunkat. Mindent összevissza dobáltak, és egy ridikülben találtak kölnivizet. Ezt azonnal megitták. A fogason, ill. egy szögön volt még egy megmengett, egészen új ruhám. Ezt leakasztották, a mellényt vissza-

dobták, a többit elvitték. Alig ment el ez a csoport, és megint jött egy másik és folytatta ugyanazt, mint az előbbi, és ez így folytatódott csaknem egész nap. Az egyik megtalálta Emilnek az asztalában az ő éremgyűjteményét, amelyben, többek közt, volt egy nyilasjelvény. Ezt kiemelve jött le hozzám az egyik és rám fogta, hogy én nyilas vagyok, és hogy engem el fog vinni és felgyújtja a házat. Hasztalan próbáltam neki megmagyarázni, hogy ez nem az én gyűjteményem, én erről nem is tudtam semmit. De ő vagy nem értette, vagy nem is akarta érteni, fenyegetések között eltávozott. Szörnyű izgalomban éltem egész nap, várva, hogy fenyegetését beváltja. De nem jött többé vissza.

Március 1.

A harcnak vége van, de azért még állandóan robbannak a környéken aknák, kézigránátok. Napok óta összegyűjtik a szétszórt hadianyagot, és a kézigránátokat és aknákat a helyszínen felrobbantják. Csupán a nagyobb lövedékeket viszik el. Tegnap a közelben egy nagy rakás ilyen lövedéket robbantottak fel, amely még az utolsó üvegtáblát is szétzúzta és benyomta az előszoba ajtaját.

Gyönyörű szép tavaszi nap van. Ragyogó napsugár ölel bennünket. Mily szép is volna az

egész, ha nem robbannának körülöttünk a gránátok és aknák.

Vajon meddig fog még tartani ez az állapot? Nincs nap, hogy ne jönnének házkutatást tartani azon a címen, hogy fegyvert kutatnak vagy elbújt katonákat keresnek. Van ugyan olyan is, aki nem visz el semmit, de a legtöbbje elvisz valamit, amire persze nincs is szüksége, így többek közt női ruhákat, miután férfiruhát már nem találnak.

Szörnyű izgalmak közt élünk személyi biztonságunk miatt is. A házamestert, aki elment munkahelyére, útközben elfogták és elvitték a Margit híd építéséhez. Ott kellett dolgoznia étlen-szomjan. Késő este jött haza.

Március 10.

Az oroszok a lakásunkból kivonultak ugyan, de a szomszédos házakban még mindig laknak. Egyes utcákban egész házsorokat kiürítettek. A lakosoknak két órán belül kellett lakásukat elhagyni. A másik szomszéd házban pedig a politikai rendőrség akart behurcolkodni. Itt is el kellett hagyniok a lakást az ott lakóknak. Szerencsére azonban mégsem költöztek be, de azért négy napig nem volt szabad a házba belépni. A lakók egy részét mi fogadtuk be; áthozták összes holmijukat is.

Újabb hírek szerint a németek újból visszatérnek, hogy el-

tőtáborba került. Ettől függetlenül lakásból, munkahelyről vagy romeltakarítási munkából 16–65 év között gyakorlatilag bárkit elvihettek a szovjetek. Számukra teljesen mindegy volt, mit csinált az illető korábban – lehetett fegyveres ellenálló vagy gettóból szabadult üldözött –, mivel egyetlen céljuk az volt, hogy az előírt fogolylétszámot produkálják.

A begyűjtött civil hadifoglyok felvétőtáborokba kerültek, melyekből Magyarországon mintegy nyolcvan működött. Onnan gyalogmenetben a tíz hazai gyűjtőtábor – Baja, Cegléd, Debrecen, Gödöllő, Gyula, Jászberény, Kécskemét, Szeged, Székesfehérvár, Vác – valamelyikébe érkeztek, ahol egy-két havi tartózkodás után azzal vagoníroz-

ták be őket, hogy a munkahelyük más-
hol lesz. Ezek a szerelvények aztán
rendre a Szovjetunióba érkeztek meg,
ahol a foglyok a GUPVI és – az egyen-
ként elítéltek esetében – a Gulag láger-
világába kerültek. A civil hadifoglyokat
internáltként vagy deportáltként kezel-
ték.

Budapesten még 1945 tavaszán is
gyűjtötték a foglyokat. Erről tanúsko-
dik a magyar külügyminisztérium
1945. április 3-i szóbeli jegyzéke, ame-
lyet a Szövetséges Ellenőrző Bizottság-
nak címeztek: „Budapesten szovjet tá-
bori csendőrök járják a VIII. kerületet.
Egyes háztömbökben a házmegbízot-
taknak meghagyják, hogy másnapra
állítsák elő a kerületi szovjet rendőrség
házába a hadköteles (18–48) korú fér-

fiakat. Értesülés szerint azokat, akik az
új világháborúban részt vettek, elvi-
szik – állítólag Debrecenbe. A Magyar
Kormány tisztelettel kéri a Szövetséges
Ellenőrző Bizottságot, szíveskedjék a
szükséges intézkedéseket megtenni,
hogy a szóban forgó összeszedések,
amelyek súlyosan akadályozzák Buda-
pest gazdasági élete megindulásának
lehetőségét, megszüntetessenek.”

Egy 2002-ben közreadott statisztika
szerint a mai országterület 1862 hely-
ségéből 101 686 férfit és 29 212 nőt,
összesen 130 898 embert vittek el kény-
szermunkára a szovjetek. Az 1941-es or-
szághatáron belül kb. 260 000–330 000
főt hurcoltak el jóvátételi munka címén,
akiknek 40%-a a fogságban vesztette
életét. ♦

foglalják Budapestet. Aquincum
környékén az oroszok a civil la-
kossággal lövészárkokat ásat-
nak. Mindenütt összefogdossák
a férfiakat és viszik árkot ásní.

Március 15.

A lakásunk még mindig abban
az állapotban van, amilyenben
az oroszok hagyták. Nem mer-
jük kitakarítani, mert attól tar-

tunk, hogyha kitakarítjuk, ak-
kor beköltöznek az oroszok,
mint ahogy néhány helyen már
meg is történt; esetleg valami-
lyen politikai párt költözik be,
mint pl. a Geiger-házba, ahova
a Nemzeti Parasztpárt költö-
zött be. Még jó, hogy az örege-
ket megtűrték a pincében.

Bár a hatóság állítólag kihir-
dette, hogy a katonáknak nem

szabad fosztogatni, de azért
a fosztogatók zavartalanul úzik
mesterségüket. A múlt éjjel a
Boros-villát fosztogatták.

Március 23.

Idegőrlő a bizonytalanság. Nem
múlik el nap, hogy valahol ne
törnének be éjjel fosztogatók.
Ma értesültünk arról, hogy Len-
zék Városmajor utcai házában
fosztogatók feltörték a gondos-
san beépített rejtékhelyet, aho-
va Lenzék egész vagyont érő
szőnyeg, ruhát, arany- és
ezüsttárgyakat stb. rejtettek el,
és teljesen kifosztották. Oda-
siettem s éppen egy banda
hordta ki a perzsaszőnyeget;
a többi holmi már nem volt ott.
Amikor kérdőre vontam őket,
azt mondták, hogy ők Lenz Jó-
zsef megbízásából mentik az ő
dolgait. Mivel piros karszalag
volt a karjukon, ami azt jelen-
tette, hogy rendőrök vagy pol-
gárőrök, nem is merem velük
szemben erősebben fellépni,
mert attól kellett tartanom,
hogy még elvisznek engem is.

A front, sajnos, még mindig
elég közel lehet, mert még min-
dig hallani ágyúörgést. Azt
mondják, hogy a németek Biá-
nál és Érdnél visszaszorították
az oroszokat.

Március 24.

Ma délben betört hozzánk négy
orosz, és el akartak vinni en-
gem halottakat temetni. Köz-

ben azonban átkutatták az alag-
sor valamennyi helyiségét, és
ismét elvittek egy csomó tár-
gyat. Én nagy nehezen tudtam
megszabadulni attól, hogy elvi-
gyenek, hivatkozva arra, hogy
én sánta vagyok.

Április 4.

Vége van tehát a háborúnak.
A német csapatokat kiűzték az
országból; „felszabadultunk!”
De a lelki állapotunk még nem
szabadult fel, még szörnyű ál-
lapotban van. Egy negyedévig
éltünk át olyan izgalmakat,
amilyeneket ennyi ideig kevés
ember élt át, mint amilyeneket
mi, a két tűzvonat közé szorult
emberek átéltünk. Három hó-
napig élet és halál között le-
begve, örökös bizonytalanság-
ban, az idegfeszültség olyan ál-
lapotában, amelyben az idegek
szétpattanni készülnek, amely
az idegösszeomlás széléhez ve-
zetett. Ha pedig végigtekintek
összevissza rongált házamon,
betekintek szétdúlt lakásomba,
ahol minden szekrény kifosztva
és a megmaradt tárgyak a földön
széttaposva hevernek, a fió-
kok kiforgatva, kifosztva, egy
élet keserves munkájával szer-
zett vagyonomat tönkretéve
látom, olyan letargikus lelkiál-
lapotba jutok, hogy már-már
nem érdekel semmi, hiszen
úgyis minden mindegy. Fo-
gom-e ezt a veszteséget va-
laha pótolni tudni? ♦

Dr. Lux Gyula
feleségével
házuk előtt